

Nebi Miş

nmis@setav.org

Kriter Dergi, Türkiye'nin uzun sayılabilecek 10 yıllık döneminin en önemli tanığıdır. Bu dönemde, olup biteni izleyen değil, tarihin doğru tarafında durarak yorumlayan, analiz eden ve sorumluluk alan bir yayıncılık anlayışıyla hareket etti. Hakikatin peşinde oldu. Türkiye'nin stratejik hafızasına çok boyutlu bir bakış açısıyla katkıda bulundu. İlkeli bir duruş ve bu topraklardan meselelere bakan bir perspektifle, toplumsal sorumluluğu ön planda tutan derinlikli analizden taviz vermedi.

Bölgesel Kırılmalar ve Türk Dış Politikası

Kriter Dergi, 100. sayısına ulaştı. Kuruluşundan bu yana yazar ve editör olarak görev aldım; ne-redeyse bütün sayılarına katkı sunmaya çalıştım. 91. sayıdan itibaren ise Genel Yayın Yönetmeni olarak görevimi sürdürüyorum. Son 10 yılda *Kriter*, Türk entelektüel/düşünce hayatının önde gelen yayın organlarından biri haline geldi. İstikrarlı yayım çizgisi, zengin yazar kadrosu, ele aldığı konuların derinliği ve önemiyle yalnızca ilgili okuyuculara değil, karar alıcı çevrelere de ulaşarak etkisini gösterdi.

Kriter Dergi, Türkiye'nin uzun sayılabilecek 10 yıllık döneminin en önemli tanığıdır. Bu dönemde, olup biteni izleyen değil, tarihin doğru tarafında durarak yorumlayan, analiz eden ve sorumluluk alan bir yayıncılık anlayışıyla hareket etti. Hakikatin peşinde oldu. Türkiye'nin stratejik hafızasına çok boyutlu bir bakış açısıyla katkıda bulundu. İlkeli bir duruş ve meselelere bu topraklardan bakan bir perspektifle, toplumsal sorumluluğu ön planda tutan derinlikli analizden taviz vermedi.

Her sayısında; akademi dünyasından, düşünce kuruluşlarından, farklı alanlardaki bilim ve düşünce insanlarından oluşan zengin bir kadroyla okuyucularının karşısına çıktı. Türkiye'nin entelektüel sermayesinin oluşumuna katkıda bulundu. Sadece gündemin peşinden olup biteni aktaran değil, aynı zamanda geleceğin öngörülmesinde ve anlaşılmasında nitelikli bir referans kaynağı oldu.

Nice 10 yıllara ve 100'lerce sayıya ulaşması dileğiyle.

Küresel Siyasette Trump Etkisi

Küresel diplomasi, günümüzde devletlerarası ilişkilerin adeta ticari pazarlıklara indirgendiği ve sert gücün bir tehdit unsuru olarak öne çıktığı bir dönemden geçiyor. Özellikle Avrupa başta olmak üzere birçok bölge, bu durum karşısında büyük bir tedirginlik yaşıyor.

Trump, şu anda bir tür deneme süreci yürütüyor. Hem siyasi hem de ekonomik baskı araçlarını sonuna kadar kullanarak sonuç almak istiyor. Eğer bu yöntem, Amerika'nın dünya üzerindeki konumunu ve iç siyasi-ekonomik kapasitesini pekiştirirse, Trump ilerleyen dönemde çok daha

 Dışişleri Bakanı Hakan Fidan (sol 6), Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler (sol 5) ve MİT Başkanı İbrahim Kalın (sol 4), Suriye'nin başkenti Şam'ı ziyaret ederek, Suriye Cumhurbaşkanı Ahmed Şara (sağda) ile görüştü. (Arda Küçükkaya / AA, 13 Mart 2025)

HER KOŞULDA DÜNYA YENİ BİR PARADİGMA İLE KARŞI KARŞIYA. MÜTTEFİKLİK YA DA KARŞITLIK İLİŞKİLERİ, ARTIK KLASİK BLOK YAPILARINDAN ZİYADE, DEVLETLERİN BİREYSEL POZİSYONLARINA VE O DEVLETİ YÖNETEN LİDERİN DÜNYA GÖRÜŞÜNE GÖRE ŞEKİLLENİYOR. ÇOK KUTUPLU VE ÇOK KATMANLI YENİ DÜNYA DÜZENİ, FARKLI BİR İŞLEYİŞE SAHİP OLACAK. BU SÜREÇTE, KÜRESEL SİYASETTE HANGİ ÜLKENİN ÖNE ÇIKACAĞI, BU DEĞİŞİME NE KADAR HAZIRLIKLIL OLDUĞU İLE DOĞRUDAN BAĞLANTILI OLACAK. VE ELBETTE BU SÜRECİN AVRUPA VE ORTADOĞU'YA, YANI TÜRK DIŞ POLİTİKASININ İKİ ANA KONUSUNA ESASLI ETKİSİ OLACAK.

radikal adımlar atabilir. Ancak küresel kamuoyunda bir direnç gelişir ve bu yaklaşımın hem ülke içinde hem de dışında Amerika'ya ciddi maliyetler doğurduğu görülürse, Trump daha dengeli ve hesaplı bir siyaset izlemek zorunda kalabilir. Şimdilik, Trump ilk kırk günlük görev süresinde, beklediğinden daha fazla karşılık aldığını düşünüyor.

Her koşulda, dünya yeni bir paradigma ile karşı karşıya. Müttefiklik ya da karşıtlık ilişkileri, artık klasik blok yapılarından ziyade, devletlerin bireysel pozisyonlarına ve o devleti yöneten liderin dünya görüşüne göre şekilleniyor. Çok kutuplu ve çok katmanlı yeni dünya düzeni, farklı bir işleyişe sahip olacak. Bu süreçte, küresel siyasette hangi ülkenin öne çıkacağı, bu değişime ne kadar hazırlıklı olduğu ile doğrudan bağlantılı olacak. Ve elbette bu sürecin Avrupa ve Ortadoğu'ya, yani Türk dış politikasının iki ana konusuna etkisi esaslı olacak.

Avrupa'nın Yeni, Türkiye'nin Eski Meydan Okumaları

Avrupa'da siyasal yapılar yeniden kurgulanmaya çalışılıyor. Türkiye ise bu süreci diğerlerinden daha erken tecrübe etti. Gezi Parkı şiddet eylemlerinden bu yana, iç siyasetini şekillendirmeye yönelik çok katmanlı müdahalelerle karşı karşıya kaldı. Dış destekli aktörlerin de dahil olduğu bu süreçte, siyasi düzen türbülansa sokulmaya çalışıldı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı iktidardan uzaklaştırmak amacıyla, darbe girişimi dâhil olmak üzere çeşitli yollar denendi. Kendi partisinden iki yeni oluşum çıktı, tüm muhalefet ise ortak bir cephede birleşti.

Tüm bu gelişmelere rağmen, ülkede siyasal istikrarın korunabilmiş olması, toplum tarafından kıymeti daha iyi anlaşılan bir deneyim haline geldi. Geçmişte yaşanan bu zorlu süreçler, gelecekteki gelişmeler açısından ciddi bir birikim oluşturdu. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın küresel

ölçekteki liderlik etkisi, zamanla daha net şekilde görülmeye başlandı.

Öte yandan Türkiye, dış politikada yalnızlaş- tırılmak istenen bir ülke konumuna getiril- meye çalışıldı. Uluslararası sistemin dışına itilmesine yönelik müdahaleler, içerde de destek buldu. Ekonomik anlamda istikrar- sızlık oluşturma çabaları hiç eksik olmadı, kesintisiz baskı ve müdahaleler hiç durmadı. Ancak bu dönem, yerli ve milli sanayi ile üre- timin ne kadar kıymetli olduğunu da ortaya koydu. Stratejik alanlardaki yatırımların er- kenden yapılması, dünyanın bu yeni sorunlu dönemine hazırlıklı olma anlamında önemli.

Güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak üzere ya- pılan savunma sanayii satışları durduruldu. Geleneksel müttefiklerden gelen yaptırım tehditleri, hep gündemde kaldı. Bu ortam, Türkiye'yi savunma sanayisi başta olmak üzere pek çok alanda kendi kapasitesini geliştirmeye itti. Bu çabaların meyvelerinin biri, geçtiğimiz günlerde atılan önemli bir adımda kendini gösterdi: Baykar ile dün- yanın en büyük 20 savunma şirketinden biri olan İtalyan Leonardo arasında imzalanan ortaklık anlaşması bu bağlamda değeren- dirilmeli. Türkiye, sahada gösterdiği iradeyle küresel güç dengelerinde etkili bir aktör haline geldi. Suriye, Karabağ, Doğu Akdeniz, Libya gibi kritik alanlardaki varlığı; Ukray- na-Rusya Savaşı'ndaki dengeli tutumu; Afrika'da yürüttüğü arabuluculuk faaliyetleri bu etkinliğin örnekleri arasında.

Bu süreç, bir anda ortaya çıkmadı. Türkiye, ikili ilişkilerde kapsamlı stratejik iş birlik- leri geliştirdi. Gerginlik yaşadığı ülkelerle normalleşme adımları atarak iş birliğini ye- niden inşa etti. AB ve NATO çerçevesinde Batı ile ilişkilerini sürdürürken, Asya'daki çeşitli ülkeler ve yapılarla da etkinliğini ar- tırdı. Sonuç olarak, dış politikada oluşturu- duğu stratejik özerklik, birçok ülkeye ilham kaynağı oldu.

Özetle, Türkiye küresel sistemdeki çalkan- tılarla, özellikle Avrupa'dan çok daha önce yüzleşti. Bu durumdan önemli dersler çı- kardı. Erken harekete geçerek güç biriktirdi,

siyasal sistemini sağlamlaştırdı, toplum- sal dayanıklılığını artırdı. Krizlere karşı mukavemet kazandı, siyasal öğrenme kabiliyeti gelişti. Bu nedenle, önümüz- deki dönemde kullanabileceği çok sayıda fırsat alanına sahip.

Ortadoğu'da Yeni Denklemler: Suriye ve Filistin

Suriye'de rejim değişikliğinin ardından is- tikrar sağlayacak bir yönetimin oluşması, bazı ülkeleri rahatsız etti. Bölgedeki kimi aktörler süreci desteklerken, İsrail ve İran başından itibaren istikrarsızlığın sürme- sini istedi. Esad kalıntıları ve mezhepsel provokasyonlar, çatışma ortamını diri tutarken, PYD-YPG terör örgütü, dış aktörlerin yönlendirmesiyle yeni yöne- time karşı mesafeli kaldı. Uzun süren iç savaş sonrası güvenliği sağlamak kolay değildir. Temel ihtiyaçların karşılanması- nın gecikmesi, toplumda güvensizlik ve memnuniyetsizlik oluşturur.

Şara yönetimi; içeride kapsayıcı, dışarıda dengeli bir tutum sergiledi. Ancak PYD-YPG, bazı Dürzi gruplar ve Nusayriler başka ülkelerin ajandası doğrultusunda hareket etti. Bu gruplar, yeni yönetime karşı direndi, toplumsal ayrışmayı körükledi ve Suriye'nin bölün- mesini hedefleyen bir strateji izledi.

Lazkiye ve Tartus'taki saldırılar sonrası, Şara yönetimi güvenliği kısa sürede yeni- den sağladı. Bu başarı sonrası, PYD-YPG uzlaşmaya zorlandı ve Cumhurbaşkanı Ahmed Şara ile Ferhad Abdi Şahin ara- sında, ülkenin birliğini esas alan anlaşma imzalandı. Anlaşma, Suriye'nin istikrarı ve Türkiye açısından önem taşıyor.

Türkiye, en başından beri Suriye'nin toprak bütünlüğünü savundu, güvenliği sağlama ve yeni yönetime destek verme konusunda aktif diplomasi yürüttü. PYD- PKK-YPG terör örgütünün Suriye'nin toprak bütünlüğü içinde, terör faaliyeti üretmeyen bir yapıya dönüştürülmesi

Şara yönetimi ile PYD'nin anlaşması sonrasında; Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, Savunma Bakanı Yaşar Güler ve MIT Başkanı İbrahim Kalın'ın Şam'a yaptığı ziyaret, Türkiye'nin süreci yakından takip ettiğini ve yeni yönetime desteğinin sürdüğünü gösteriyor. Suriye dosyası, aynı zamanda bir güvenlik ve istihbarat konusudur. Bu ziyaret, anlaşmanın uygulanması ve istikrarı korumaya yönelik adımlar açısından kritik önemdedir.

önemliydi. Türkiye bir yol haritası sundu. Buna göre, YPG'ye Türkiye, Irak, İran ve Batı'dan gelen yabancı unsurların ve PKK'lı yönetim kadrosunun Suriye'yi terk etmesi istendi. Buna ek olarak, PYD ve bağlı diğer unsurlar, Suriye'nin toprak bütünlüğü çerçevesinde, yeni yönetimin emrine ve ordusuna dahil olabilecekti. Bu açıdan SDG ile Suriye yönetimi arasında yapılan anlaşmayı, Türkiye olumlu karşıladı.

Anlaşma, İsrail'in desteklediği kantonlara bölünme planlarını da boşa çıkardı. PYD'nin son dönemde Dürzilerle dayanışma açıklamaları, bu projelerin bir parçasıydı. Anlaşma, bölünme çabalarını ve çatışma motivasyonlarını zayıflatabilir. Ayrıca, yeni yönetimin meşruiyetini güçlendirecek ve anayasal süreci hızlandıracaktır.

Sekiz maddelik bu anlaşma, uzun süredir müzakere ediliyordu. PYD-YPG, güvenlik bahanesiyle süreci ertelemeye çalıştıysa da Şara'nın artan gücüyle masaya oturmak zorunda kaldı. Uygulama konusunda kuşkuyla sürse de Türkiye anlaşmanın takipçisi olacak. PYD-YPG'nin anlaşmayı geciktirme ya da yeni şartlar ileri sürme olasılığına karşı hazırlıklı olunmalı. İsrail'in olası hamleleri de SDG'nin tutumunu etkileyebilir.

Anlaşma sonrası Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, Savunma Bakanı Yaşar Güler ve MIT Başkanı İbrahim Kalın'ın Şam'a yaptığı ziyaret, Türkiye'nin süreci yakından takip ettiğini ve yeni yönetime desteğinin sürdüğünü gösterdi. Suriye dosyası aynı zamanda bir güvenlik ve istihbarat konusudur. Bu ziyaret, anlaşmanın uygulanması ve istikrarı korumaya yönelik

adımlar açısından kritik önemdedir. Önümüzdeki dönemde anayasal süreç ve devlet inşası hız kazanabilir.

Bölgesel kırımların meydana geldiği bir diğer coğrafya ise Filistin. Netanyahu hükümeti, ABD'nin desteğiyle Gazze'deki sivillere yönelik saldırılarını sürdürüyor. Son saldırıda, bir günde 400'den fazla kişi hayatını kaybetti. İsraili bir yetkilinin, Ramazan ayında Müslümanların daha savunmasız olduğunu söyleyerek saldırıları gerekçelendirmeye çalışması, İsrail'in kutsal dönemleri, bilinçli bir şekilde hedef seçtiğini gösteriyor.

Ateşkes öncesinde yapılan saldırılar, sadece İsrail'in değil, destek veren ülkelerin de sorumluluğunda. ABD seçimleri, hem Biden hem de Trump'ın İsrail'e desteğini artırmaya neden oldu. Trump'ın seçilmesiyle oluşan geçiş süreci, Netanyahu tarafından Gazze'ye yönelik saldırılar ve İran'a karşı hamleler için kullanıldı.

Tüm kayıplara rağmen HAMAS direndi, İsrail yıprandı. Askerlerin itirazı, ekonomik kriz ve göçler sonrası kademeli ateşkes kabul edildi. Ancak İsrail, insani yardımları engellemeye ve saldırılara devam etti. Trump'ın "Gazze'yi devralacağız" ifadesi, zorla göç ettirme planını açık etti.

İsrail'in aşırı sağcıları bu planı destekledi. Arap ülkeleri ise Kahire'de Gazze'nin yeniden imarı için uzlaştı. Ancak İsrail ve ABD, bazı Afrika ülkeleriyle Gazze halkının sürgünü için alternatifler arıyor. Amaç, Trump'ın planını hayata geçirmek ve Arap girişimlerini sabote etmek. Zorla göç ettirme savaş suçudur ve tartışmaya dahi açılmamalıydı. Ancak şimdi bu plan müzakere edilir hale getiriliyor. İsrail bu yönde baskıyı artırıyor.

Gazze halkı direniyor, ama uluslararası toplum da artık bu katliama dur demeli. Aksi takdirde, yarın daha güçlü olan bir ülke aynısını size de yapabilir **K**

Gazze'de Filistinliler, İsrail'in devam eden saldırılarına rağmen Ramazan Bayramı atmosferini yaşatmaya çalışıyor. Gazze'nin kuzeyindeki Cibaliye Mülteci Kampı'nda yaşayan Filistinli çocuklar, İsrail saldırıları sonucu yıkılan binaların enkazı arasında oyunlar oynayarak eğlendi. (Mahmoud İssa / AA, 31 Mart 2025)